

Pravni učinci posvojenja

Arambašić, Hana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:694620>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
KATEDRA ZA OBITELJSKO PRAVO

Hana Arambašić

PRAVNI UČINCI POSVOJENJA

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof.dr.sc. Anica Čulo Margaletić

Zagreb, lipanj 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Hana Arambašić, pod punim moralom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljen način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Hana Arambašić

Sažetak

Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta. Pravomoćno rješenje o posvojenju proizvodi sve pravne učinke predviđene zakonom. U procesu posvojenja glavna se uloga povjerava Hrvatskom zavodu za socijalni rad, pri čemu su dvije permanentne stranke, dijete te najprikladniji potencijalni posvojitelj. Obje stranke instituta posvojenja moraju ispunjavati određene pretpostavke da bi se posvojenje zasnovalo, odnosno moraju imati aktivnu i pasivnu adoptivnu sposobnost. Pri zasnivanju posvojenja, Zakon o obiteljskim odnosima zahtjeva pristanke određenih osoba te propisuje sam postupak posvojenja, od podnošenja prijave namjere za posvojenje pa sve do donošenja pravomoćnog rješenja o posvojenju.

Ključne riječi: posvojenje, dijete, sposobnost, posvojitelj, posvojenik, obitelj

Summary

Adoption is a special form of family-legal care and protection of a child without adequate parental care that creates a permanent parent-child relationship. A final decision on adoption produces all legal effects provided for by law. In the process of adoption, the main role is entrusted to the Croatian Institute for Social Work, where by two permanent parties are the child and the most appropriate potential adoptive parent. Both parties to the adoption institute must meet certain assumptions in order for adoption to be established, i.e. they must have active and passive adoptive ability. When establishing adoption, the Family Relations Act requires the consent of certain persons and prescribes the procedure of adoption itself, from filing an application of intention for adoption to the adoption decision.

Key words: adoption, child, ability, adopter, adoptee, family

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POVIJESNI RAZVOJ POSVOJENJA.....	3
2.1. Povijesni razvoj posvojenja na međunarodnoj razini.....	3
2.2. Razvoj posvojenja u Republici Hrvatskoj	4
3. PRETPOSTAVKE ZASNIVANJA POSVOJENJA	8
3.1. Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta.....	10
3.2. Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja.....	12
4. PRISTANAK NA POSVOJENJE	14
5. PRAVNI UČINCI POSVOJENJA	18
5.1. Općenito o pravnim učincima	18
5.2. Zabrana osporavanja podrijetla djeteta.....	19
5.3. Srodstvo kao učinak posvojenja.....	19
5.4. Osobno ime i nacionalnost.....	20
5.5. Upis u maticu rođenih u korelaciji sa pravom na saznanje podrijetla djeteta	22
5.6. Pravo na nasljeđivanje	24
6. PROCJENA PODOBNOSTI I PRIKLADNOSTI ZA POSVOJENJE	26
7. POSTUPAK ZASNIVANJA POSVOJENJA.....	30
7.1. Priprema djeteta za posvojenje	30
7.2. Rješenje o posvojenju.....	33
8. MEĐUDRŽAVNO POSVOJENJE	34

8.1. Loše strane međudržavnog posvojenja.....	36
9. ZAKLJUČAK.....	38
10. LITERATURA.....	41

1. UVOD

Obitelj kao institucija predmet je osobite zaštite države te se pravo na osnivanje obitelji jamči različitim pravnim izvorima. Već Opća deklaracija o pravima čovjeka iz 1948. godine u članku 16. kaže da „punoljetni muškarci i žene bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, državljanstva ili vjere, imaju pravo da sklope brak i da osnuju obitelj“.¹ Prema Ustavu Republike Hrvatske „obitelj je pod osobitom zaštitom države“.² Isto tako „država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima o kojima se roditelju ne brinu.“³ Iz navedenih izvora vidimo koliku važnost država posvećuje obitelji i zaštiti djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Važnost obitelji ogleda se u tome što pojedinac, pripadnik obitelji, obilježava sve najvažnije etape svoga životnog razvoja. Obitelj kao takva treba biti mjesto koje će svakom pojedincu pružiti brigu, skrb, zaštitu i sigurnost od vanjskih utjecaja. Obitelj bismo mogli definirati kao osnovnu društvenu skupinu, povezanu srodstvom, utemeljenu na braku i zajedničkom životu užega kruga krvnih srodnika, prije svega roditelja, koji vode brigu o djeci, svojoj ili posvojenoj te ih odgajaju.⁴ Ovo je svakako jedna uža definicija obitelji. Obitelj nije samo ona društvena skupina koja je povezana srodstvom te utemeljena na braku, već obitelj sačinjavaju osobe koje nisu krvni srodnici, kao što je u slučaju posvojenja. Isto tako, nije nužno da se radi o bračnoj zajednici, jer obitelj čine osobe koje nisu u braku, ali ispunjavaju sve funkcije obitelji.

Još od davnina postoje ljudi, parovi koji ne mogu imati svoju biološku djecu, a htjeli bi proširiti svoju obitelj ili sa druge strane postoje biološki roditelji koji iz različitih razloga nisu u mogućnosti pružiti adekvatnu skrb za svoje dijete. U svim tim slučajevima dolazi do

¹ Opća deklaracija o pravima čovjeka, čl. 16.

² Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl.62. st.3.

³ *Ibid.* st.5.

⁴ Obitelj, Hrvatska enciklopedija, [obitelj - Hrvatska enciklopedija](#), 17.04.2024.

primjene instituta posvojenja djece. Proces posvojenja djeteta vrlo je kompleksan jer mu prethode brojne formalnosti i uvjeti koji se trebaju ispuniti, kako na strani posvojitelja, tako i na strani posvojenika. Konkretna procedura zasnivanja posvojenja opisana je u Obiteljskom zakonu⁵, pri čemu se glavna uloga daje Hrvatskom zavodu za socijalni rad.

Prema Obiteljskom zakonu posvojenje je definirano kao „poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta.“⁶ Posvojenjem se s jedne strane djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi osigurava topao dom koji će mu omogućiti odrastanje, odgoj i razvoj, a s druge strane osobama koje iz različitih razloga ne mogu imati biološku djecu ili iz drugih privatnih razloga, omogućuje se roditeljstvo i širenje obitelji.

Institucija posvojenja seže daleko u povijest i odredbe o istom mogu se naći u različitim zakonodavnim odredbama diljem svijeta, o čemu ćemo nešto više reći u nastavku ovoga rada.

Cilj ovoga rada je prikazati pravne učinke posvojenja, kroz sam razvoj instituta posvojenja i pretpostavaka potrebnih da bi se ostvarilo posvojenje prema odredbama Obiteljskog zakona. Obratit ćemo osobitu pozornost na zaštitu prava i dobrobiti djece prilikom zasnivanja posvojenja, dotaknuti ćemo se međunarodnih izvora na tom području te se pozivati na relevantnu sudsku praksu.

⁵ NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, u nastavku ObZ.

⁶ čl.180. st.1. ObZ-a.

2. POVIJESNI RAZVOJ POSVOJENJA

2.1. Povijesni razvoj posvojenja na međunarodnoj razini

Da bi dočarali kako daleko u prošlost seže institut posvojenja, navodimo citat iz jednog udžbenika “Isključivo u sociološkom smislu, posvojenje je postojalo već prije nastanka države i prava. Dakle, ono je bilo provocirano potrebama čovjeka generiranim različitim pobudama i motivima te je pod različitim nazivima egzistiralo već mnogo prije nego što ga je taj isti čovjek stavio u pravnu matricu i pravno ukalupio.”⁷

Institucija posvojenja, latinskog naziva *adoptio*, poznata je još od najranijih vremena te se kroz godine znatno mijenjala, stavljajući sve veći naglasak na zaštitu i dobrobit djeteta. Stariji su nazivi posinjenje, adopcija i usvojenje. Potječe iz razdoblja prije nastanka prava i države kada je na kolektivnoj razini omogućavalo osnaženje plemena (genta), a na individualnoj osiguravalo potomstvo. Stare civilizacije poznavale su ga kao oblik produženja obitelji.⁸

Kao što smo ranije naveli, tradicija posvojenja kao pravnog instituta seže daleko u prošlost pa tako detaljno razrađene odredbe o posvojenju možemo naći u zakonodavstvima naroda staroga vijeka odnosno istočnim državama kao što su drevna Mezopotamija, Egipat i Indija te zapadnim državama robovlasničkog karaktera kao što su helensko i rimsko pravo,⁹ pri čemu je najstariji pisani dokaz o posvojenju Hamurabijev zakonik iz 1754. godine prije nove ere.

U srednjem vijeku institut posvojenja gotovo u potpunosti iščezava pa se je tek nakon srednjevjekovnog zatišja posvojenje vratilo u zakonodavstvo, pri čemu je u ranijoj fazi za

⁷ Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, 2000., str. 31.

⁸ Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1982., str. 1171.

⁹ Lachner V., „Institut posvojenja prema općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području“, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 5-6, 2013., str. 1166.

cilj imalo isključivo produžetak obitelji, a ne zbrinjavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi.¹⁰

Posvojenje u asirskom, babilonskom, helenskom i rimskom pravu, svjedoči o tradiciji posvojenja kao pravnog instituta koji je služio kao forma kojom se prikrivalo pretvaranje slobodnih ljudi u kućne robove. Ono je služilo za uspostavljanje roditeljskog i srodničkog odnosa, a posvojen je mogao biti, uz sina i kćer, i brat, unuk, kao i otac.¹¹

Iz izloženog vidimo, da se institut posvojenja kroz povijest mijenjao s obzirom na svoj cilj i ulogu. U određenim razdobljima je cilj posvojenja bio jačanje plemena, produžavanje obitelji, nasljeđivanje, poboljšanje statusa izvanbračne djece pa sve do oslobođenja od ropstva.

2.2. Razvoj posvojenja u Republici Hrvatskoj

Razvoj posvojenja na području Republike Hrvatske vidljiv je u rimskim provincijama, osobito Dalmaciji, koje je imalo izvore u nadgrobnim epitafima. O posvojenju u srednjovjekovnoj Hrvatskoj također svjedoče i statuti, prvenstveno južnodalmatinskih gradova: *Budvanski statut* - kojim se dopuštalo mužu i ženi bez djece posvojenje bližih srodnika temeljem notarske isprave i pred svjedocima, *Kotorski statut* - koji nije inzistirao isključivo na posvojenju već je „osoba bez baštinika javnom ispravom mogla nekog posiniti“ te *Dubrovački statut* - koji svjedoči o reguliranim nasljednopravnim učincima prema posinku, odnosno domazetu kao osobi koja je ušla u kuću svoga punca koji nema sinova i uživao povoljan položaj. Statuti drugih naših gradova nigdje ne spominju posvojenje (Rijeka, Zadar, Split).¹²

¹⁰ Lachner V., „Institut posvojenja prema općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavnskom pravnom području“, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 5-6, 2013., str. 1166.

¹¹ Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, 2000., str. 4-6.

¹² Lachner V., *opr. cit.* (bilj. 10.), str. 1169.

Posvojenje u pravu Kraljevine Jugoslavije bilo je uređeno Općim (austrijskim) građanskim zakonikom koji je propisivao uvjete za posvojenje. Tako je bilo određeno da posvojitelji ne mogu imati vlastite djece, da moraju biti najmanje 18 godina stariji od posvojećeta, da posvoјče može biti i dijete i starija osoba koji nisu raskidali vezu sa svojom obitelji.¹³ Iz izloženog vidimo da je cilj posvojenja prvenstveno bio produženje obitelji.

Što se tiče posvojenja u Hrvatskoj u razdoblju nakon drugog svjetskog rata, ono je bilo uređeno različitim zakonima koji su se mijenjali, pa je tako 1947.godine bio donesen Zakon o usvojenju prema kojem posvojenje nije bilo neraskidiv odnos, te je regulirao zbrinjavanje djece nakon drugog svjetskog rata koja su ostala bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Zatim 1965.godine dolazi do novog Zakona o usvojenju koji nije predviđao da se posvojitelji upišu u maticu rođenih kao roditelji.

1978. godine donesen je Zakon o braku i porodičnim odnosima koji je uveo dva oblika posvojenja – raskidivo i neraskidivo te je predviđao mogućnost da se posvojitelji upišu kao roditelji u matičnu knjigu rođenih.

1999. godine u Republici Hrvatskoj na snagu stupa Obiteljski zakon prema kojemu se više ne koristi institut „usvojenje“ nego „posvojenje“ te uvodi razliku između srodničkog (neraskidivo) i roditeljskog posvojenja (raskidivo).

2003. godine donesen je novi Obiteljski zakon kojemu je bio cilj da se što više približi europskim i međunarodnim trendovima. Ključne se promjene nastale tim zakonom može definirati na tri razine. Prva se odnosi na vrstu posvojenja, odnosno moguće je bilo zasnivati samo srodničko posvojenje. Druga promjena odnosi se na prilagodbu dobne razlike te se posvojenje može zasnovati do 18.godine života djeteta. Promjena je uvedena i za dobnu

¹³ Lachner V., Institut posvojenja prema općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području“, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 5-6, 2013., str. 1169.

granicu posvojitelja te posvojitelj može biti osoba koja je starija od 35 godina, no dobna razlika između posvojenika i posvojitelja ne smije biti veća od 45 godina. Treća i nikako manje važna promjena odnosi se na bolju zaštitu tajnosti postupka posvojenja.¹⁴

2007. godine došlo je do nove reforme Obiteljskog zakona kojom je omogućeno da se roditeljsko posvojenje koje je bilo zasnovano po prijašnjim propisima može raskinuti sporazumnim prijedlogom posvojenika i posvojitelja. Kada malo bolje razmislimo, navedena odredba je u mnogo smisla nelogična. Naime, u čl. 62. Zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Narodne novine, 107/07, u čl. 62. (Prijelazne i završne odredbe) propisano je sljedeće “(1) *Iznimno od članka 361. stavka 2. Obiteljskog zakona posvojenje s roditeljskim učinkom zasnovano po prijašnjim propisima Republike Hrvatske može se raskinuti sporazumnim prijedlogom posvojitelja i posvojenika uz istodobno zasnivanje posvojenja s pravnim učincima utvrđenim odredbama ovog Zakona. (2) Prijedlog se može podnijeti samo za života posvojitelja i posvojenika, neovisno o njihovoj životnoj dobi. (3) Ako su dijete posvojili bračni drugovi, prijedlog iz stavka 1. ovoga članka moraju podnijeti zajedno, neovisno o činjenici da li brak još uvijek postoji. (4) Ako jedan od posvojitelja nije živ, prijedlog može podnijeti drugi posvojitelj. (5) Maloljetnog posvojenika u postupku iz stavka 1. ovoga članka zastupa posebni skrbnik. Centar za socijalnu skrb pribavit će od maloljetnog posvojenika starijeg od 12 godina pristanak na raskidanje i zasnivanje novog posvojenja, ako je sposoban shvatiti značenje posvojenja. (6) Prijedlog iz stavka 1. ovoga članka može se podnijeti do 31. prosinca 2009. (7) Prijedlog se podnosi nadležnom centru za socijalnu skrb koji je donio odluku o zasnivanju roditeljskog posvojenja. Ako je odluku o zasnivanju roditeljskog posvojenja donijelo nadležno tijelo izvan Republike Hrvatske, prijedlog se podnosi nadležnom centru za socijalnu skrb prema posljednjem zajedničkom*

¹⁴ Majstorović, I., O promjenama Obiteljskog zakona, *Revija za socijalnu politiku*, vol.10, br. 3, 2003, str. 393 – 396.

prebivalištu posvojitelja i posvojenika. (8) Odluku iz stavka 1. ovoga članka centar za socijalnu skrb donosi uzimajući u obzir dobrobit posvojenika uz obvezu da se zasnovanim posvojenjem ne zadire u statusna prava koja su nastala kod posvojenika nakon zasnivanja roditeljskog posvojenja.” Tu je logično postaviti pitanje, pri čemu dobivamo nejasan odgovor, može li i zašto uopće može doći do raskida i prevođenja posvojenja prema st. 2, koji dopušta raskid samo za života posvojitelja i posvojenika odnosno prema st. 4. koji dopušta raskid i ako je živ samo jedan posvojitelj.¹⁵

Obiteljskim zakonom iz 2014. odnosno 2015. godine uvode se dodatne promjene na području instituta posvojenja. Neke od važnijih novina su da je uređen sudski postupak kojim sud svojom odlukom nadomješta roditeljski pristanak na posvojenje, uvedena je obveza sudjelovanja u stručnoj pripremi za buduće potencijalne posvojitelje te je uređeno pravo upisa u Registar potencijalnih posvojitelja. Uvedene su novine koje se tiču pretpostavaka za posvojenje na strani djeteta i na strani posvojitelja, novine na području pravnih učinaka posvojenja i postupku zasnivanja posvojenja, o čemu ćemo detaljnije pisati u nastavku.

Odredbe o posvojenju nalaze se u četvrtom dijelu zakona, od članka 180. do članka 217. zakona.

Reforme obiteljskog zakonodavstva kroz povijest, uvjetovane su usklađivanjem hrvatske zakonodavne regulative s međunarodnim pravnim standardima i propisima, pri čemu se težnja u prvom redu htjela staviti na zaštitu prava i dobrobiti djece, kao osnovnim načelom instituta posvojenja i cijelog obiteljskog zakonodavstva, iako ćemo u nastavku rada, osobito prikazivanjem sudske prakse vidjeti da taj cilj i nije bio u potpunosti ispunjen.

¹⁵ Hrabar, D., Posvojenje na razmeđu interesa posvojitelja i posvojenika, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 58 No. 5, 2008., str. 1120.

3. PRETPOSTAVKE ZASNIVANJA POSVOJENJA

Posvojenjem nastaje neraskidiv odnos srodstva te prava i dužnosti koja iz toga proizlaze. Svi sudionici odnosa posvojenja u tom odnosu mogu vidjeti ostvarenje određenog cilja. Posvojenik u njemu može iznaći radost stjecanja obitelji i roditeljske skrbi. Posvojitelji u njemu mogu vidjeti način realizacije svoje želje za roditeljstvom, a roditelji u posvojenju mogu pronaći izlaz iz situacije u kojoj se nalaze.¹⁶ Posvojenjem posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju.¹⁷ S obzirom da je pravo nasljeđivanja uzajamno, posvojitelj i njegovi srodnici stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih potomaka, što je izraženo člankom 199. stavkom 2. Obiteljkog zakona.¹⁸ Kada govorimo o pretpostavkama zasnivanja posvojenja, potrebno je razumjeti tko može biti osoba koja posvaja – posvojitelj te osoba koja se posvaja – posvojenik, što je detaljno razrađeno Obiteljskim zakonom.

Kao što i kod drugih pravnih odnosa moraju biti ispunjene određene pretpostavke da bi pravni odnos nastao i proizvodio pravne učinke, tako i kod institucije posvojenja moraju biti ispunjene određene pretpostavke koje se traže kako na strani djeteta, tako i na strani posvojitelja. Te pretpostavke su iznimno bitne iz više razloga. S jedne strane, znamo da nitko, pa tako niti mala djeca nisu u mogućnosti birati svoje biološke roditelje odnosno srodnike, dok bi se sa druge strane svatko mogao naći u ulozi roditelja, iako bi mogle postojati okolnosti zbog kojih neće moći ostvarivati roditeljsku skrb u skladu sa dobrobiti djeteta. Tu je izuzetno važna uloga države, jer kada se radi o posvojenju obveza je države utvrđivanjem pretpostavaka na strani osobe koja želi posvojiti, osigurati da dijete bude posvojeno od osobe od koje se može očekivati pravilno ispunjavanje odnosno ostvarivanje roditeljske uloge. Neke

¹⁶ Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 325.

¹⁷ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.199., stavak 1.

¹⁸ *Ibid.*

od tih okolnosti koje država provjerava su, da li je osoba koja namjerava posvojiti maloljetna, da li je lišena poslovne sposobnosti, odnosno ima li druge smetnje koje bi je sprječavale u adekvatnom ostvarivanju roditeljske skrbi.

Pretpostavke za zasnivanje posvojenja uređuje Obiteljski zakon (članak 181. do 195.). Na području posvojenja također se primjenjuje *Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima*¹⁹ te *Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja.*²⁰

Posvojenjem se ispunjavaju različiti društveni interesi, prije svega interes na strani posvojitelja da proširi svoju obitelj, da djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi pruži zaštitu i sigurnost, te s druge strane interes samog djeteta, koji traži topao dom, utočište i sigurnost te oslonac za svoj daljnji psihički, fizički, emocionalni i drugi razvoj. To je na lijep način u svome radu sažela prof. Dijana Jakovac-Lozić „uz interes djeteta da u obitelji posvojitelja realizira svoje pravo na sigurnost, odgoj i podizanje u obiteljskom okruženju, nezanemariv je i interes posvojitelja da posvojenjem realizira svoje roditeljske porive. Uz interes koji u svemu

¹⁹Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima; NN 106/2014.

²⁰ Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja; NN 106/2014.

tome ima i društvo te svaka društvena zajednica zalag svoje sigurnosti, opstojnosti i prosperiteta mora tražiti u sretnim pojedincima i stabilnim obiteljima“.²¹

3.1. Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta

Već smo napomenuli, da se u postupku posvojenja glavna uloga povjerava Hrvatskom zavodu za socijalni rad kao stvarno nadležnom tijelu za postupak posvojenja. Osobe koje žele posvojiti dijete imaju zakonsku obvezu podnijeti pisanu prijavu namjere posvojenja te zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, kojemu se moraju priložiti određene isprave, što je izraženo člankom 203. Obiteljskog zakona.

Da bi se neko dijete uopće moglo posvojiti, odnosno da bi se pokrenuo sam postupak posvojenja, moraju biti ispunjene određene pretpostavke na strani djeteta, odnosno dijete mora imati pasivnu adoptivnu sposobnost.. Obiteljski zakon u članku 181. propisuje dobnu granicu za posvojenje na strani djeteta, odnosno, dijete se može posvojiti do navršene osamnaeste godine života. U slučaju posvojenja djeteta nepoznatog podrijetla, ono se može posvojiti nakon isteka tri mjeseca od djetetova rođenja ili napuštanja djeteta. Člankom 182. Obiteljskog zakona je propisano da se ne može posvojiti krvni srodnik u ravnoj lozi, brat odnosno sestra. Zakon tu ne staje te propisuje daljnja ograničenja na strani djeteta te navodi da skrbnik ne može posvojiti svojega štićenika dok ga dužnosti skrbnika ne razriješi Hrvatski zavod za socijalni rad. Zakon također propisuje zabranu posvojenja djeteta maloljetnog roditelja, uz određene iznimke, pri čemu je potreban pristanak maloljetnih roditelja.

Izložene zakonske odredbe su svakako inspirirane načelom dobrobiti i zaštite djeteta, što je u skladu sa važnim međunarodnim aktima kao što je Konvencija o pravima djeteta iz 1989.

²¹ Jakovac-Lozic, D., „Novine u prijedlogu Obiteljskog zakona glede instituta posvojenja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 40 (1-2), 2003., str 6.

godine, koja u članku 21. navodi da „države stranke koje priznaju ili dopuštaju posvojenje, vodit će računa da se pri tome najveća moguća pozornost posveti dobrobiti djeteta.“²²

No, bez obzira na sve navedeno, uvijek postoji određena dvojba, da li institut posvojenja uvijek i bezuvjetno djeluje u skladu sa dobrobiti djeteta, odnosno da li je moguće zasnovati posvojenje u potpunosti poštujući dobrobit djeteta kao ključni vrijednosni kriterij postupanja sa djecom, pri čemu se interesi posvojitelja stavljaju u drugi plan?²³ Osobno sam mišljenja da to nije uvijek lako ostvarivo. Iako su Zakonom i podzakonskim odredbama propisane brojne odredbe da bi taj interes djeteta došao u prvi plan, u stvarnom životu one u određenim slučajevima ostaju mrtvo slovo na papiru. Mogli bismo reći da institut posvojenja počiva na egoističnom pristupu od strane posvojitelja²⁴ koji samo žele postati roditelji, ne razmišljajući o dalekosežnim posljedicama koje taj institut nosi.

²² Konvencija o pravima djeteta, 1989., NN- MU. br. 5/2002.

²³ Hrabar, D., Posvojenje na razmeđu interesa posvojitelja i posvojenika, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 58 No. 5, 2008., str. 1108.

²⁴ *Ibid.*

3.2. Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja

Jednako kao što Obiteljski zakon propisuje pretpostavke koje se moraju ispuniti na strani djeteta, tako propisuje i pretpostavke koje se moraju ispuniti na strani posvojitelja, odnosno posvojitelji moraju imati aktivnu adoptivnu sposobnost. Provjeravanje tih pretpostavka u prvom je redu povjereno Hrvatskom zavodu za socijalni rad.

Ta se adoptivna sposobnost prije svega odnosi na dob posvojitelja, odnosno posvojitelj mora imati najmanje 21 godinu života te od posvojenika mora biti stariji najmanje 18 godina, od čega postoje određene Zakonom propisane iznimke. Naime, ako postoje osobito opravdani razlozi, posvojitelj može biti i osoba mlađa od 21 godine, koja je od posvojenika starija najmanje 18 godina (čl. 184. st. 2. ObZ-a). Članak 185. Zakona se odnosi na status posvojitelja te Zakon kaže tko može biti posvojitelj. To mogu biti bračni i izvanbračni drugovi, zajednički ili samo jedan uz pristanak drugog, odnosno jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta te osoba koja nije u braku odnosno izvanbračnoj zajednici²⁵ Istospolno orijentirane osobe koje žive u formalnoj ili neformalnoj zajednici ne spadaju niti pod jednu od tih skupina kao par, dok bi homoseksualac mogao posvojiti dijete samostalno, ali ne i u paru, ako ispunjava kao i ostali subjekti zakonom propisane pretpostavke.²⁶ Iduća važna adoptivna pretpostavka je svakako državljanstvo što je izraženo člankom 186. Zakona po kojem posvojitelji mogu biti samo hrvatski državljani. Od toga pravila postoji iznimka pozivajući se na najbolji interes djeteta, kada posvojitelj može biti i strani državljanin, pri čemu je propisana dodatna pretpostavka, a to je odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.²⁷ Vidimo da se zakonodavac, i pri

²⁵ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 186.

²⁶ Hrabar, D., „Posvojenje i udomiiteljstvo pred izazovima za bolju budućnost nezbrinute djece“, Godišnjak - Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, 2021., str. 15

²⁷ Obiteljski zakon, *opr. cit.* (bilj. 25.), čl. 184-186.

propisivanju pretpostavka na strani posvojitelja poziva na najbolji interes djeteta, naglašavajući tako važnost toga načela.

Daljnje zakonske pretpostavke odnose se na određene zabrane na strani posvojitelja, pa tako Zakon u članku 187. navodi da posvojitelj ne može biti osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb, koja je lišena poslovne sposobnosti odnosno osoba čija dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da joj nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb.²⁸ Prema *Pravilniku o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima*, podobnost podrazumijeva elemente koji se odnose na pravne pretpostavke na strani posvojitelja, dok sa druge strane prikladnost podrazumijeva elemente koji se odnose na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke koje moraju imati potencijalni posvojitelji u odnosu na osobine i potrebe djeteta.²⁹ Iz navedenih zakonskih odredaba vidimo da posvojitelj mora biti duševno i emocionalno zdrava osoba.

Kada pogledamo u cjelini pretpostavke koje se odnose na aktivnu i pasivnu adoptivnu sposobnost, možemo reći da je svakako temeljno načelo dobrobiti djeteta, što je izraženo člankom 3. Konvencije o pravima djeteta odnosno člankom 5. te člankom 180. stavkom 3. Obiteljskog zakona. Naime, kada je u pitanju posvojenje ono se može zasnovati samo ako je u skladu s dobrobiti djeteta.

²⁸ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.187.

²⁹ Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima NN 106/2014, čl.2.

4. PRISTANAK NA POSVOJENJE

U ovom ćemo se poglavlju ukratko dotaknuti pristanaka potrebnih da bi se posvojenje uopće zasnovalo. Ti se pristanci u prvom redu odnose na roditelje odnosno skrbnike te na samo dijete koje se posvaja.

Da bi dijete uopće moglo biti posvojeno, svakako je potreban pristanak njegovih roditelja. Od navedenog pravila postoje određene iznimke, ako je roditelj umro, nestao je ili nepoznat te je lišen prava na roditeljsku skrb, što Zakon izražava u članku 188. Osoba koja daje pristanak na posvojenje u svakom slučaju treba biti u mogućnosti razumjeti značenje pristanka na posvojenje. Tu se opet velika uloga povjerava Hrvatskom zavodu za socijalni rad koji je dužan na prikladan način informirati navedene osobe o pravnim i faktičnim posljedicama posvojenja djeteta.. Roditelj može opozvati pristanak za posvojenje djeteta u roku od trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku za posvojenje.³⁰ Ukoliko je dijete starije od 12 godina, potrebno je i da ono da svoj pristanak na posvojenje, a ukoliko je dijete mlađe od 12 godina ono ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju.³¹ U praksi se nerijetko događa da je pristanak roditelja odnosno skrbnika nadomješten odlukom suda. Naime, sukladno odredbi čl. 190. st. 1. sud će na prijedlog Hrvatskog zavoda za socijalni rad donijeti rješenje koje nadomješta pristanak roditelja za posvojenje: „1. ako roditelj dulje vrijeme zlorabljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta 2. ako roditelj zlorabljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu ili 3. ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta.“ Osim toga, odluka suda može nadomjestiti i

³⁰ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 188. stavak 6.

³¹ *Ibid.* čl. 191.

pristanak skrbnika. U slučaju da je za posvojenje potreban pristanak skrbnika djeteta koji je zaposlenik Hrvatskog zavoda za socijalni rad, sud donosi rješenje koje nadomješta pristanak za posvojenje, te ako skrbnik čiji je pristanak potreban odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanog razloga, sud može donijeti rješenje koje nadomješta njegov pristanak (čl. 192., st. 3. i 4. ObZ-a).

Prema Godišnjem statističkom izvješću Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike za 2022. godinu, ukupan broj djece s ispunjenim pretpostavkama za posvojenje je bio 574, od kojih je posvojeno 196. Prema tom izvješću, broj roditelja koji su dali pristanak na posvojenje iznosio je 42, od kojih su 2 povukla svoj pristanak. Broj rješenja koje je donio sud kojim se nadomješta pristanak roditelja na posvojenje iznosio je 20.³²

Navodimo dio rješenja Županijskog suda u Varaždinu gdje je pristanak skrbnika nadomješten odlukom suda. „Obzirom da je za skrbnicu djece postavljena socijalna radnica – zaposlenica CZS K.S.F., koja kako navodi sud, nije dala pristanak na posvojenje, donijeto je rješenje koje zamjenjuje taj pristanak sukladno odredbi članka 192. OBZ-a, jer je sud ocijenio da je prijedlog osnovan obzirom da su maloljetna djeca od prosinca 2020. u Dječjem domu M. u S., a roditelji su lišeni roditeljske skrbi...“³³

U postupku zasnivanja posvojenja važna se uloga povjerava samom djetetu i njegovim pripremama za posvojenje te ono kao takvo predstavlja najvažniji subjekt cijeloga procesa, odnosno u prvom je planu svakako najbolji interes djeteta, a ne sama želja posvojitelja da postanu roditelji. Modeli pripreme djeteta na posvojenje usmjereni su na to da djeca budu spremna za posvojiteljske obitelji, da im se pomogne da shvate sam pojam posvojenja te da

³² Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2022. godini, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Zagreb, 2023., str. 66-67., [Godišnje statističko o primijenjenim pravima socijalne skrbi 2022.pdf \(gov.hr\)](#), 28.05.2024.

³³ Županijski sud u Varaždinu, 12 Gž Ob-36/2023-2 iz 10.svibnja 2023. <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba80e3ad59>

daju svoj pristanak, sukladno svojoj dobi.³⁴ Obiteljski zakon u članku 191. navodi da je za posvojenje potreban pristanak djeteta ako je dijete navršilo 12 godina života. Dijete može opozvati svoj pristanak za posvojenje sve do pravomoćnosti rješenja o posvojenju. Izjavu o povlačenju pristanka dijete daje osobno na zapisnik. U slučaju da je dijete mlađe od 12 godina života, ono ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju, koje se uzima u skladu s njegovom dobi i zrelošću.³⁵ Dijete bi svoj pristanak trebalo dati bez prisutnosti roditelja, odnosno skrbnika te uz sudjelovanje stručne osobe. Iz zakonskog teksta vidimo da se pri davanju pristanka te izražavanju mišljenja moraju se uzeti u obzir djetetova dob i zrelost. Pravo na izražavanje mišljenja djeteta spominje i Konvencija o pravima djeteta u članku 12., koja kaže da će države stranke osigurati djetetu koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu sa dobrobiti i zrelošću djeteta.³⁶ Vidimo da je pravo na izražavanje mišljenja djeteta ne samo od nacionalne važnosti, već i od međunarodne važnosti obzirom da je zajamčeno tako značajnim dokumentom kao što je spomenuta Konvencija. Štoviše, pravo na izražavanje mišljenja djeteta jedno je od temeljnih načela spomenute Konvencije. Izražavanje mišljenja djeteta svakako treba razlikovati od pojma pristanka djeteta na posvojenje. Pristanak djeteta je nužan za donošenje rješenja o posvojenju, uz uvjet određen dobnom granicom djeteta, a ona iznosi 12 godina života. Možemo reći da je svakako pravo djeteta izraziti mišljenje, a dužnost je nadležnog tijela omogućiti djetetu ostvarivanje toga prava. To pravo nije obveza djeteta te je na djetetu, da nakon što bude informirano odluči o tome želi li i na koji način izraziti svoje mišljenje. Mišljenje djeteta uzet će se u obzir zajedno sa drugim okolnostima važnim za ocjenu je li posvojenje u konkretnom slučaju u skladu sa dobrobiti djeteta, pri čemu se mišljenje uzima u obzir u skladu sa dobi i zrelošću samoga

³⁴ Kokorić, S.B., „Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, „Na drugi način“ udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str. 13.

³⁵ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.191.

³⁶ Konvencija o pravima djeteta, 1989., NN- MU. br. 5/2002. čl.12.

djeteta. S druge strane, ako je dijete navršilo 12 godina života, bez njegovog pristanka posvojenje nije moguće zasnovati.

Za davanje pristanka na posvojenje propisana je posebna forma, pa tako roditelj djeteta, bračni, izvanbračni drug osobe koja namjerava posvojiti dijete, dijete te njegov skrbnik daju pristanak za posvojenje pred Hrvatskim zavodom za socijalni rad nadležnim prema mjestu prebivališta odnosno boravišta osobno na zapisnik. Roditelji svoj pristanak prema izričitoj zakonskoj odredbi mogu dati i prije pokretanja postupka zasnivanja posvojenja, ali tek kada dijete navrší šest tjedana života.³⁷

³⁷.čl. 194. ObZ-a.

5. PRAVNI UČINCI POSVOJENJA

5.1. Općenito o pravnim učincima

Da bismo razumjeli koji su pravni učinci posvojenja, najprije moramo razumjeti što se podrazumijeva pod pojmom učinci posvojenja. Učinci posvojenja su prava i dužnosti koja proizlaze iz posvojenja, a koja se odražavaju na sve sudionike takvog odnosa.³⁸

Već smo rekli da posvojenjem nastaje neraskidiv odnos srodstva i prava i dužnosti koja iz toga proizlaze. Posvojitelji posvojenjem stječu pravo na roditeljsku skrb. Posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju. Treba naglasiti da je to pravo uzajamno. Posvojenjem posvojitelji i njihovi srodnici isto tako stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih potomaka. S druge strane, posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika. Prestaje posvojenikovo pravo nasljeđivanja prema biološkim roditeljima i drugim krvnim srođnicima, osim prema roditelju koji je u braku s posvojiteljem te prema krvnim srođnicima i srođnicima po posvojenju toga roditelja.³⁹

Prema mojem mišljenju glavni učinak posvojenja je da se njime stvaraju, između posvojitelja i posvojenika, prava i dužnosti koje po zakonu postoje između roditelja i njihove rođene djece.⁴⁰ Mogli bismo reći da iz odnosa posvojenja nastaju mnogobrojni pravni učinci. Prije svega, dijete stječe pravni položaj u obitelji kao da je biološko dijete posvojitelja. Roditelji posvojitelja u pravnom smislu postaju posvojenikovi baka i djed, braća i sestre posvojitelja postaju posvojenikove tete odnosno ujaci/stričevi ili sl. Dijete također stječe pravo na prezime obitelji odnosno osobe koja posvaja, dolazi do izjednačavanja u svim pravima, ali i dužnostima sa biološkom djecom posvojitelja u slučaju da ih ima. Sve je to od iznimne

³⁹ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.199., stavak 3.

⁴⁰ Lachner V., „Insitut posvojenja prema općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području“, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 5-6, 2013, str.1179.

važnosti da se dijete osjeća poželjno, voljeno, sigurno i da se u najkraćem mogućem roku i sa što manje stresa i poteškoća asimilira u posvojiteljsku obitelj.

5.2. Zabrana osporavanja podrijetla djeteta

Kada pogledamo odredbe našega Obiteljskog zakona o pravnim učincima posvojenja, članak 196. odnosi se na zabranu osporavanja podrijetla djeteta, odnosno nakon zasnivanja posvojenja nije dopušteno osporavanje niti utvrđivanje očinstva ili majčinstva. Smisao ove zabrane proizlazi iz toga što posvojenje stvara učinak na sve stranke u odnosu. Pravomoćnom se odlukom stvara odnos srodstva između posvojenika i posvojitelja i njegovih potomaka. Dijete na taj način postaje članom obitelji posvojitelja te se takav njegov odnos ne razlikuje od odnosa posvojitelja sa krvnim srođnicima. Jednom kada je odluka postala pravomoćna, odnosno kada su roditelji upisani u maticu rođenih kao posvojitelji, takav odnos više nije moguće raskinuti. Zabrane sudskih postupaka utvrđivanja i osporavanja majčinstva i očinstva proizlaze iz činjenice da bi vođenje takvih postupaka bilo apsolutno besmisleno, jer je sasvim logično da dijete koje je posvojeno biološki ne potječe od svojih posvojitelja. Dakle, nikome se ne može priznati pravni interes da inicira maternitetske i paternitetske postupke o podrijetlu djeteta nakon što je posvojenje zasnovano.

5.3. Srodstvo kao učinak posvojenja

Već smo rekli da posvojenjem nastaje među posvojiteljem i njegovim srođnicima s jedne strane te posvojenikom i njegovim potomcima sa druge strane neraskidiv odnos srodstva i sva

prava i dužnosti koje iz toga proizlaze, što je izraženo člankom 197. Obiteljskog zakona. Taj članak dalje navodi da posvojenjem prestaju prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika. Ako bi dijete posvojilo bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta, ne prestaju prava i dužnosti između posvojenika i njegovog roditelja koji je u braku ili izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te krvnim srođnicima tog roditelja.⁴¹

Rekli smo da se učinci posvojenja održavaju na sve sudionike toga odnosa. Jednom kada Hrvatski zavod za socijalni rad donese odluku o posvojenju te ona postane pravomoćna, dolazi do stvaranja neraskidivog odnosa srodstva između posvojitelja i njegovih srodnika s jedne strane te posvojenika i njegovih potomaka sa druge strane. Na taj pravno relevantan način, posvojenik se integrira u obitelj posvojitelja te postaje jednak u svim pravima i dužnostima u obitelji posvojitelja.

Zakon je takvim rješenjem htio izbjeći diskriminaciju po osnovi posvojenja, odnosno biološkog roditeljstva kako bi se posvojenik u punoj mjeri mogao integrirati u obitelj posvojitelja te tako postati ravnopravnim članom kojemu će u jednakoj mjeri biti pružena sigurnost, ljubav i toplina obiteljskog doma.

5.4. Osobno ime i nacionalnost

Prema Obiteljskom zakonu posvojiteljima je dana mogućnost da odrede osobno ime posvojeniku. Osobno ime u pravu označava ono ime koje se koristi za označavanje i razlikovanje osoba, a sastoji se od imena i prezimena. Zakon u članku 198. navodi da posvojenik dobiva zajedničko prezime posvojitelja, a ako posvojitelji nemaju zajedničko prezime, odredit će ga u skladu sa posebnim zakonom odnosno u skladu sa Zakonom o

⁴¹ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.197.

osobnom imenu koji u članku 3. navodi da osobno ime djeteta određuju roditelji sporazumno, a u slučaju nedostatka sporazuma određuje ga nadležni Hrvatski zavod za socijalnu skrb.⁴²

Člankom 198. stavkom 3. Obiteljskog zakona propisano je da posvojenik može zadržati ime i prezime koje je imao prije zasnivanja posvojenja, ili svojem prezimenu dodati prezime posvojitelja, sve pod pretpostavkom da Hrvatski zavod za socijalni rad utvrdi da je to u najboljem interesu djeteta.⁴³ Ako bi na primjer, Hrvatski zavod za socijalni rad ustanovio da je to u skladu sa najboljim interesom djeteta, posvojenik može zadržati ime i prezime koje je imao i prije zasnivanja posvojenja, odnosno može dodati prezime posvojitelja. To može biti primjerice u slučaju kada je dijete posvojeno jer su mu roditelji poginuli te zadržavanjem imena i prezimena bioloških roditelja želi očuvati sjećanje na njih. Naš Zakon o osobnom imenu u članku 3. navodi da dijete može imati prezime jednog ili oba roditelja. Člankom 7. Zakona navedeno je da će se maloljetnom djetetu promijenit osobno ime na zahtjev oba roditelja ili posvojitelja, pri čemu je za promjenu osobnog imena djetetu starijem od 10 godina potreban njegov pristanak.⁴⁴ Iz navedene odredbe vidimo da je za promjenu osobnog imena djeteta koje je starije od 10 godina potreban njegov pristanak, pri čemu se ta dobna granica razlikuje od dobne granice djeteta koji daje pristanak na posvojenje te pristanak na promjenu osobnog imena u postupku posvojenja i koja iznosi 12 godina života djeteta.

Po izričitoj zakonskoj odredbi posvojitelji mogu odrediti nacionalnost posvojeniku, da bi se na taj način dijete sa što manje poteškoća integriralo u posvojiteljsku obitelj. Obzirom da je pravo na izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti strogo osobno pravo, jer je pripadnost određenoj naciji subjektivan osjećaj svakog pojedinca te je pojedinac ovlašten odlučiti biti ili ne pripadnikom neke nacije⁴⁵, zakonodavac nije strogo prepustio izbor nacionalnosti

⁴² Zakon o osobnom imenu, NN 118/12, 70/17, 98/19, čl. 3.

⁴³ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 198.

⁴⁴ Zakon o osobnom imenu, NN 118/12, 70/17, 98/19, čl. 3.

⁴⁵ Pučka pravobraniteljica, <https://www.ombudsman.hr/hr/analiza-nemogucnost-promjene-podatka-o-nacionalnoj-pripadnosti-u-matici-rodenih/>, 19.04.2024.

posvojiteljima djeteta, već je dodatnom zakonskom odredom dopustio djetetu koje je navršilo 12 godina života, da je za promjenu osobnoga imena i nacionalnosti potreban njegov pristanak.⁴⁶ Dobna granica od 12 godina je svakako logična i prihvatljiva, jer bi bilo teško vjerovati da dijete koje je mlađe od 12 godina može shvatiti značenje tako složenog pojma kao što je nacionalnost.

5.5. Upis u maticu rođenih u korelaciji sa pravom na saznanje podrijetla djeteta

Idući pravni učinak posvojenja je svakako upis u maticu rođenih te u evidenciju o državljanstvu, gdje će se posvojitelji upisati kao roditelji djeteta, osim u slučaju ako bi Hrvatski zavod za socijalni rad utvrdio da to nije u interesu djeteta. Ako je dijete navršilo 12 godina života, za takav je upis potreban pristanak djeteta, što je propisano člankom 213. Obiteljskog zakona.⁴⁷ Prema članku 214. stavku 3. Obiteljskog zakona, Hrvatski zavod za socijalni rad dužan je pravomoćno rješenje o posvojenju dostaviti nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih i evidenciju o državljanstvu djeteta, kao i Hrvatskom zavodu za socijalni radi prebivališta, odnosno boravišta posvojitelja.⁴⁸ . Posvojena djeca imaju dva temeljna upisa u maticu rođenih. Kada matičar primi odluku nadležnog Hrvatskog zavoda za socijalni rad da je dijete posvojeno, u maticu rođenih se upisuje bilješka o zasnovanom posvojenju. Zatim slijedi novi temeljni upis činjenice rođenja. U maticu rođenih i evidenciju o državljanstvu posvojitelji se upisuju kao roditelji, ako je to određeno rješenjem o posvojenju. U maticu rođenih i evidenciju o državljanstvu djeteta matičar će upisati bilješku o izvršenom posvojenju uz napomenu da se na temelju toga upisa više ne izdaju isprave . Nakon toga matičar će izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja prema podacima iz

⁴⁶ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.198.

⁴⁷ *Ibid.* čl. 213.

⁴⁸ *Ibid.*, čl. 214. stavak 3.

rješenja o posvojenju.⁴⁹ Ako je zasnivanjem posvojenja došlo do promjene osobnih podataka posvojenika, u temeljni upis upisuju se novi podaci o djetetu i roditeljima djeteta, sukladno izreci rješenja o posvojenju.⁵⁰

Pitanje mogućnosti i opravdanosti ostvarenja prava na saznanje podrijetla kod posvojenja potrebno je razmatrati iz dva aspekta, a to je da biološki roditelji pristanu na posvojenje njihova djeteta te dvojba o tajnosti posvojenja ili djetetovog prava na saznanje da je posvojeno.

Svakako je pravo djeteta da sazna svoje podrijetlo. Dijete ima pravo da od posvojitelja dozna svoje podrijetlo. Hrvatski zavod za socijalni rad upoznat će posvojitelje s djetetovim pravom i savjetovati im da djetetu kažu da je posvojeno najkasnije do sedme godine života djeteta. Ako se radi o djetetu starije dobi, ono s navedenom činjenicom posvojenja mora biti upoznato odmah nakon zasnivanja posvojenja.⁵¹ To pravo priznaje i Konvencija o pravima djeteta u članku 7.

Obiteljski zakon propisuje da će se uvid u spise predmeta o posvojenju i maticu rođenih posvojenog djeteta dopustiti punoljetnom posvojeniku, posvojitelju i roditelju koji je dao pristanak da dijete posvoji njemu poznati posvojitelj, odnosno bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta, dok će maloljetni posvojenik moći ostvariti uvid u spise predmeta o posvojenju odnosno u maticu rođenih, ako Hrvatski zavod za socijalni rad utvrdi da je to u njegovu interesu (čl. 217. st. 3. i 4.).

Na kraju svega izloženog u pogledu prava djeteta da sazna svoje podrijetlo, svakako sam stajališta da dijete ukoliko to želi i sposobno je shvatiti značenje toga, treba znati istinu o svojem podrijetlu, bez obzira na stajališta posvojitelja. S druge strane, uvjerenam da

⁴⁹ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 215.

⁵⁰ Zakon o državnim maticama, NN 96/93, 76/13, 98/19, 133/22, čl. 15.

⁵¹ Obiteljski zakon, *op. cit* (bilj. 49), čl. 207.

postoje djeca, koja su posvojena i koja iz različitih razloga ne žele saznati svoje podrijetlo i tko su im biološki roditelji, pri čemu i takav stav djeteta treba poštovati.

5.6. Pravo na nasljeđivanje

Zadnji, ali nikako ne manje bitan pravni učinak posvojenja je pitanje nasljeđivanja. Obiteljskim je zakonom u članku 199. određeno da posvojenjem posvojenik i njegovi potomci stječu pravo na nasljeđivanje posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju, odnosno posvojenjem posvojitelji i njegovi krvni srodnici te srodnici po posvojenju stječu pravo na nasljeđivanje posvojenika i njegovih potomaka.⁵²

Iz izloženog zakonskog rješenja vidimo da postoji uzajamnost nasljeđivanja između posvojenika i njegovih srodnika te posvojitelja i njegovih srodnika. Zakon ne pravi razliku između krvnih srodnika odnosno biološke djece posvojitelja i posvojenika, čime se posvojeniku omogućava potpuna i ravnopravna integracija u posvojiteljsku obitelj, iako u praksi ima slučajeva gdje jedna ili druga strana osporava drugoj strani pravo na sudjelovanje u nasljeđivanju.

Obiteljski zakon, nadalje u stavku 3. istoga članka propisuje da posvojenjem prestaje pravo nasljeđivanja posvojenika prema njegovim roditeljima i drugim krvnim srođnicima, osim prema roditelju koji je u braku, odnosno izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te prema krvnim srođnicima i srođnicima po posvojenju tog roditelja.⁵³

Tu ćemo se pozvati na jedan slučaj iz sudske prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz 2010. godine gdje su se stranke spornog odnosa tužile oko prava na nasljeđivanje, pri čemu se Vrhovni sud pozvao na relevantne članke tada važećeg Obiteljskog zakona: „U smislu odredbe 143. Obiteljskog zakona propisano je da posvojenjem nastaje, između posvojitelja i

⁵² Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23 čl. 199.

⁵³ *Ibid.*, čl. 199.

njegovih srodnika s jedne strane, te posvojenika i njegovih potomaka s druge strane neraskidiv odnos srodstva te sva prava i dužnosti koje iz toga proizlaze.“⁵⁴ Sudac se pozivao na daljnje relevantne odredbe Obiteljskog zakona navodeći „, da je odredbom članka 144. Obiteljskog zakona propisano da posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika, s time da prema odredbi članka 146. stavka 1. Obiteljskog zakona u Maticu rođenih se posvojitelji upisuju kao roditelji.“⁵⁵

Pitanje nasljeđivanja općenito je vrlo kompleksno pitanje zbog kojega često dolazi do sporova između stranaka, koje si svojataju pravo na nasljeđivanje iza umrle osobe. Takvi slučajevi nisu iznimka ni u sustavu nasljeđivanja između posvojitelja i njegovih potomka te posvojenika i njegovih potomaka, u čiji prilog govori prikazana presuda, koja je samo jedna u nizu.

⁵⁴ Vrhovni suda RH Broj: Rev 845/08-2 iz 9.ožujka 2010., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba8058405e>

⁵⁵ *Ibid.*

6. PROCJENA PODOBNOSTI I PRIKLADNOSTI ZA POSVOJENJE

Posvojenje je jedan od oblika osnivanja obitelji koji djetetu omogućuje odrastanje u sigurnoj i stabilnoj okolini. Prije zasnivanja posvojenja potrebno je provesti proces pripreme djeteta i posvojitelja. Proces pripreme izuzetno je važan za djetetovu prilagodbu na posvojitelje i uspostavljenje odnosa te za razvoj privrženosti.⁵⁶

Obiteljski zakon propisuje određene formalnosti koje osoba, odnosno osobe koje namjeravaju posvojiti djecu moraju proći prije nego što se pokrene sam postupak posvojenja. Prvi je korak svakako da takve osobe podnesu prijavu namjere posvojenja Hrvatskom zavodu za socijalni rad nadležnom prema njihovom prebivalištu, odnosno boravištu. Uz takvu prijavu potrebno je podnijeti i zahtjev za izdavanje mišljenja i o podobnosti i prikladnosti za posvojenje.⁵⁷

Stručna procjena o podobnosti i prikladnosti za posvojenje se provodi od strane Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Ta procjena je sveobuhvatna te obuhvaća nekoliko tretmana koji uključuju razgovore sa psiholozima te različite psihološke testove, izrađuje se socijalna anamneza, odnosno procjenjuje se potencijalna roditeljska sposobnost, gleda se kakva je integracija potencijalnih posvojitelja u zajednici, da li postoji rizik od zlostavljanja i zanemarivanja djece i slično⁵⁸. Isto tako se odlazi na adresu stanovanja potencijalnih posvojitelja, obavljaju se razgovori sa njihovim bližnjima, sve u cilju kako dijete ne bi bilo izloženo rizicima zlostavljanja i loših životnih uvjeta. Tu je važan već ranije spomenuti Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih

⁵⁶ Kokorić, S.B., „*Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*“, „Na drugi način“ udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str.7.

⁵⁷ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.204.

⁵⁸ Adopta – udruga za pripremu posvajanja, <https://www.adopta.hr/potencijalni-posvojitelji/postupak-posvojenja.html>, 18.04.2024.

posvojitelja. Tim Pravilnikom propisani su uvjeti koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojitelje, obvezni sadržaj i način provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjeti stručne osposobljenosti radnika kao i način vođenja dokumentacije u vezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja. Prema tom Pravilniku organizacije civilnog društva moraju ispunjavati sljedeće uvjete: moraju kontinuirano djelovati u RH najmanje 3 godine, moraju biti sukladno statutu ili drugom općem aktu ciljno i prema djelatnostima opredijeljene za rad u području socijalne skrbi i pružanje podrške posvojiteljima te moraju ispunjavati uvjete za organizaciju provođenja programa stručne pripreme posvojitelja.⁵⁹

Prijava namjere posvojenja jedan je formalni dokument u kojem potencijalni posvojitelji navode svoje osobne podatke te razloge iz kojih su se odlučili na tako velik korak u svome životu te druge detalje o djeci kakvu žele posvojiti. Mogli bismo reći da je taj dokument nalik na jedno motivacijsko pismo potencijalnih posvojitelja.

Tu opet dolazi do značajne uloge Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb koji na temelju podnesenih dokumenata mora utvrditi ispunjavaju li potencijalni posvojitelji pretpostavke predviđene Zakonom, a o kojima je već bilo govora. Nakon što Zavod utvrdi da su uvjeti ispunjeni, potencijalne se posvojitelje upućuje na obvezu sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje. Način provođenja stručne pripreme reguliran je već spomenutim Pravilnikom o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja. Takve poslove stručne pripreme obavljaju radnici Hrvatskog zavoda za socijalni

⁵⁹ Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja; NN 106/2014, čl. 3.

rad nadležnog prema mjestu prebivališta budućih posvojitelja, odnosno radnici druge ustanove socijalne skrbi, ali i za to ovlaštene organizacije civilnog društva Jedna od organizacija koja provodi program stručne pripreme je i ADOPTA – udruga za pripremu posvajanja.⁶⁰ Vidimo da potencijalnim posvojiteljima stoje na raspolaganju različite udruge kako bi ih pripremili za buduće roditeljstvo.

Program stručne pripreme je po mojem mišljenju svakako bitan i neizostavan dio samog procesa te predstavlja veliki napredak u odnosu na ranije zakonodavstvo. Kroz takav program potencijalni posvojitelji imaju mogućnost upoznati se s teorijskim i praktičnim konceptima vezanima za posvojenje, specifičnostima i izazovima koje nosi ova vrsta roditeljstva pri čemu će dobiti svu potrebnu podršku okoline.⁶¹ Roditeljstvo zasnovano putem instituta posvojenja se u velikoj mjeri razlikuje od biološkog roditeljstva jer roditelji posvojitelji moraju proći prilagodbu ne samo sa svoje strane, odnosno nije dovoljno da samo oni prihvate dijete koje žele posvojiti. Moraju biti svjesni da isto tako i dijete mora proći prilagodbu i da ih buduće dijete možda neće prihvatiti. Zato smatram da je taj program izuzetno važan kako bi roditelje pripremio na sve izazove i teškoće s kojima bi se mogli susresti tijekom cijelog postupka.

Nakon provedenog programa, Hrvatski zavod za socijalni rad će na temelju pozitivnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje potencijalne posvojitelje upisati u registar potencijalnih posvojitelja.⁶²

Nakon provedenog programa i izdavanja pozitivnog mišljenja, pokreće se postupak posvajanja. Mogli bismo reći da je priprema posvojitelja od iznimne važnosti te o njoj uvelike ovisi uspješnost završetka zasnivanja posvojenja.⁶³

⁶⁰ Adopta – udruga za pripremu posvajanja, <https://www.adopta.hr/potencijalni-posvojitelji/postupak-posvojenja.html>, 18.04.2024.

⁶¹ Vanjska evaulacija „adoptaonica“ – stručna priprema za posvojenje, 2018., str.2. https://www.adopta.hr/images/Evaluacijsko_izvje%C5%A1%C4%87e_-_ADOPTAonice_2018-12-compressed.pdf, 18.04.2024.

⁶² Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.207.

⁶³ Kokorić, S.B., „*Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*“, „Na drugi način“ udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str. 9.

7. POSTUPAK ZASNIVANJA POSVOJENJA

Stranke u postupku posvojenja su dijete te najprikladniji potencijalni posvojitelj. Roditelj koji je pristao da dijete posvoji njemu nepoznati posvojitelj nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku, nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja. Isto tako, roditelj čiji je pristanak za posvojenje djeteta nadomješten odlukom suda, nije stranka u postupku.⁶⁴

Iz odredaba Obiteljskog zakona vidimo da u postupku posvojenja imamo dvije stalne, permanentne stranke, a to su svakako dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj.

Nakon pokretanja postupka posvojenja, idući je korak da Hrvatski zavod za socijalni rad koji je nadležan prema prebivalištu odnosno boravištu djeteta između posvojitelja koji su upisani u registar potencijalnih posvojitelja izabire onoga koji je najprikladniji za određeno dijete. Postoje određeni zakonski kriteriji kojih se Hrvatski zavod za socijalni rad mora pridržavati, a to su svakako osobine i potrebe djeteta koje su opisane u izvješću o djetetu te stručno mišljenje Hrvatskog zavoda za socijalni rad o podobnosti i prikladnosti za posvojenje.⁶⁵ Na temelju ta dva spomenuta dokumenta i informacija koje su u njima sadržane, stručne osobe po svojoj subjektivnoj procjeni izabiru najprikladnijeg posvojitelja.

7.1. Priprema djeteta za posvojenje

Idući te po meni najvažniji korak u procesu zasnivanja posvojenja je priprema samog djeteta na posvojenje te ostvarivanje osobnih odnosa djeteta sa najprikladnijim potencijalnim posvojiteljima.

⁶⁴ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.209.

⁶⁵ *Ibid.*, čl.211.

Posvojenje je kao što smo rekli složen proces zasnivanja obitelji u pravnom, psihološkom i emocionalnom smislu. Ono s jedne strane djetetu omogućuje odrastanje i odgoj u trajnom, stabilnom i sigurnom obiteljskom domu, dok sa druge strane posvojiteljima omogućuje roditeljstvo. Bitno je naglasiti da je priprema djeteta na posvojenje proces koji započinje prije samog zasnivanja posvojenja, ali se nastavlja i nakon samog posvojenja.⁶⁶ To je izraženo u članku 212. Obiteljskog zakona koji kaže da će Hrvatski zavod za socijalni rad u suradnji sa udomiteljem, odnosno ustanovom socijalne skrbi u kojoj je dijete smješteno ili drugom osobom kojoj je dijete povjereno na svakodnevnu skrb, prije donošenja rješenja o zasnivanju posvojenja pripremiti dijete na posvojenje te omogućiti najprikladnijem potencijalnom posvojitelju ostvarivanje osobnih odnosa radi procjene hoće li zasnivanje posvojenja biti u skladu sa dobrobiti djeteta.⁶⁷

Proces posvojenja je povezan sa suočavanjem s različitim gubicama, kako sa strane djeteta tako i sa strane potencijalnih posvojitelja. Posvojena djeca se suočavaju sa gubitkom veze sa biološkim roditeljima, biološki roditelji se suočavaju sa gubitkom veza sa biološkim djetetom, a potencijalni posvojitelji se u većini slučajeva suočavaju sa gubitkom mogućnosti rođenja biološkog djeteta.⁶⁸ Zato kažemo da je posvojenje jedan vrlo emotivan, psihički proces u kojem je stručna pomoć neizbježna i nužna. S druge strane se tijekom pripreme za posvojenje od strane stručnjaka prepoznaju potencijalni rizici na razini djeteta i posvojitelja te se stvara mogućnost da se na njih pravovremeno reagira.⁶⁹

U procesu pripreme djeteta na posvojenje vrlo je važna uloga stručnjaka. Tako je na samom početku procesa potrebno sastaviti tim koji bi djetetu i potencijalnim posvojiteljima trebao pomoći u tom procesu. Vrlo je važno da stručnjak poštuje interes djeteta i uvažava djetetovo

⁶⁶ Kokorić, S.B., „Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, „Na drugi način“ udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str.8.

⁶⁷ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl.212.

⁶⁸ Kokorić, S.B., *op. cit.* (bilj 66.), str.10

⁶⁹ *Ibid.*

iskustvo iz prošlosti.⁷⁰ Moguće je da se radi o djetetu koje je ranije bilo zlostavljano, koje je već prije prolazilo kroz taj cjelokupan proces, što svakako ostavi traga na djetetu što se može manifestirati poteškoćama u ponašanju, socijalnoj komunikaciji i integraciji i slično.

Kao što smo rekli, u procesu pripreme djeteta vrlo je važna uloga posvojitelja i njihova priprema za posvojenje. Važno je procijeniti imaju li potencijalni posvojitelji kapacitet da razumiju, prihvate i zadovolje potrebe određenog djeteta jer mnogi posvojitelji mogu biti općenito prikladni za posvojenje djeteta, ali u konkretnom slučaju nisu prikladni za točno određeno dijete⁷¹, jer kao što znamo svako živo biće je posebno na svoj način i nećemo uvijek sa svima biti na istoj valnoj dužini.

Sama priprema djeteta na posvojenje počinje uspostavljanjem odnosa najprikladnijeg potencijalnog posvojitelja s djetetom u udomiteljskoj obitelji ili ustanovi, pri čemu se duljina i intenzitet procjenjuju individualno u odnosu na svako dijete. Zatim ti susreti prerastaju u druženja izvan ustanove pa sve do boravka djeteta u domu najprikladnijih potencijalnih posvojitelja, sve uz nadzor i praćenje stručnih osoba.

Za vrijeme boravka djeteta kod najprikladnijih potencijalnih posvojitelja, najprikladniji potencijalni posvojitelji imaju pravo, dužnost i odgovornost svakodnevno skrbiti o djetetu.⁷²

Vidimo da je proces prilagodbe kako djeteta tako i posvojitelja pod stalnim nadzorom stručnih osoba. Taj proces je podjednako emotivan za obje strane. Iako se on provodi u najboljem interesu djeteta, uvijek postoji mogućnost da jedna ili obje strane izađu iz toga procesa emotivno povrijeđeni. To se može dogoditi u slučaju da dijete ne prihvati potencijalne posvojitelje te se ne osjeća integrirano u njihovu obitelj, dok su potencijalni posvojitelji stekli određenu razinu privrženosti za to dijete. Moguće je i obrnuti slučaj, da dijete jako brzo stekne

⁷⁰ Kokorić, S.B., „Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, „Na drugi način“ udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str. 9.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² čl.212. ObZ-a.

privrženost za određene posvojitelje koja mu nažalost nije uzvraćena te se posvojitelji ne odluče za njega. To bi svakako ostavilo dubok trag na djetetu i njegov daljnji razvoj povjerenja prema drugim osobama.

7.2. Rješenje o posvojenju

Ako su ispunjeni svi zakonom predviđeni uvjeti, koje smo prikazali kroz ovaj rad, nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad donosi rješenje o posvojenju. Izreka takvog rješenja mora sadržavati određene zakonom propisane podatke. Tim će se rješenjem odrediti da se posvojitelji upisuju u maticu rođenih kao roditelji djeteta, osim ako Hrvatski zavod za socijalni rad utvrdi da to nije u interesu djeteta. Pravomoćnošću toga rješenja nastaju i svi drugi pravni učinci koje takvo rješenje proizvodi, a o kojima je ranije bilo govora. Nakon što rješenje o posvojenju postane pravomoćno Hrvatski zavod za socijalni rad dužan ga je dostaviti nadležnom matičaru te Hrvatskom zavodu za socijalni rad prema mjestu prebivališta odnosno boravišta posvojitelja.⁷³

Svakako je potrebno naglasiti da nakon zasnovanog posvojenja Hrvatski zavod za socijalnu rad ostaje uključen kako bi pružio stručnu pomoć i podršku djetetu i novoj obitelji. Zavod je dužan pratiti prilagodbu djeteta u posvojiteljskoj obitelji tijekom šest mjeseci od dana zasnivanja posvojenja.

⁷³ čl.214. ObZ-a.

8. MEĐUDRŽAVNO POSVOJENJE

Na kraju bih se malo osvrnula na međudržavno posvojenje djece, s obzirom da je ta tema nedavno bila aktualna zbog poznatog slučaja posvojenja djece iz DR Kongo od strane hrvatskih državljana. Najveći problem toga slučaja bio je što DR Kongo nije stranka Haške konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem iz 1993. godine, o čemu ću malo više pisati u nastavku rada.

Svako dijete ima pravo na obitelj, bilo uz biološke roditelje bilo putem posvojenja, koje može biti unutar granica iste države ili međunarodno. Ovo posljednje, međunarodno posvojenje može biti različito uređeno u različitim državama, pa tako neke države omogućuju posvojenje samo između država potpisnica multilateralnih ili bilateralnih sporazuma o posvojenju.

Mišljenja oko međunarodnog posvojenja vrlo su podijeljena. Međunarodno posvojenje je prihvaćeno Konvencijom o pravima djeteta koja kaže da će države članice prihvatiti međunarodno posvojenje kao zamjenski oblik skrbi za dijete, ako se ne može osigurati njegov smještaj u obitelj udomitelja ili se ni na koji pogodan način o njemu ne može skrbiti u domovini.⁷⁴ Iz te odredbe vidimo da je međunarodno posvojenje supsidijarna mogućnost, tek ako se ne može osigurati posvojenje u domovini. Smatram da kod međunarodnog posvojenja postoji velika opasnost od otmice ili trgovine djecom. U siromašnijim državama svijeta roditelji kroz institut međunarodnog posvojenja vide izlaz iz siromaštva te se ustvari radi o prikrivenoj trgovini ljudima. Zbog svih negativnih aspekata takvog načina posvojenja, nije čudno što ono nailazi na brojna negativna mišljenja.

Što se tiče pravne regulative međudržavnog posvojenja u Republici Hrvatskoj, propisi koji se primjenjuju su Konvencija o pravima djeteta, Haška konvencija iz 1993. godine, Obiteljski zakon te Zakon o međunarodnom privatnom pravu.

⁷⁴ Konvencija o pravima djeteta, 1989., NN- MU. br. 5/2002.

Konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem iz 1993. godine. ima tek 105 država članica. Takav mali odaziv na Konvenciju rezultira izostankom suradnje nadležnih tijela te mogućnosti njihova zakonitog djelovanja, što svakako dovodi do izostanka najvažnijeg cilja posvojenja, a to je nedvojbeno zaštita najboljeg interesa djeteta.⁷⁵ . Haška konvencija iz 1993. godine ima za cilj uspostaviti mjere zaštite koje će osigurati da se međudržavna posvojenja provode u najboljem interesu djeteta, uz poštovanje djetetovih prava, uspostaviti sustav suradnje između država ugovornica Konvencije koji će osigurati da se mjere zaštite poštuju i time spriječi nezakonito odvođenje, prodaja ili trgovina djecom te osigurati priznanje međunarodnog posvojenja u državama ugovornicama koja su zasnovana u skladu s Konvencijom.⁷⁶

Međudržavno i međurasno posvojenje oblici su međunarodnog posvojenja koji podrazumijevaju različitost posvojitelja i posvojenika u geografskom, rasnom i etničkom smislu, što postupak posvojenja čini vrlo kompleksnim.⁷⁷ Svakako treba imati na umu da je taj proces vrlo složen zbog činjenice da u takvom procesu sudjeluju barem dvije države. Kompleksnosti takvog posvojenja mogu pridonijeti i razni drugi faktori kao što su na primjer različitost rasa posvojitelja i posvojenika. U tom pogledu valja razlikovati pojmove međunarodno posvojenje od međurasnog posvojenja. Tako je o međunarodnom posvojenju riječ kada su posvojitelji i djeca različite nacionalnosti pri čemu nije nužno da se radi o međudržavnom posvojenju, dok je za međudržavno posvojenje nužno da posvojenik mijenja državu u kojoj je do tada živio, neovisno o državljanstvu posvojitelja. S druge pak strane

⁷⁵ Guštin , M., Rešetar, B.,“ Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Kongo“, 2023., str. 884.

⁷⁶ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, [Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike - Međudržavno posvojenje \(gov.hr\)](https://www.mirovinski.hr/obitelji-i-socijalne-politike-međudržavno-posvojenje), 20.04.2024.

⁷⁷ Guštin , M., Rešetar, B., *op. cit.* (bilj. 75.), str, 881.

međurasno posvojenje postoji kad je dijete drugog etničkog, rasnog ili kulturnog podrijetla od svojih posvojitelja.⁷⁸

8.1. Loše strane međudržavnog posvojenja

Kako svaka prekogranična aktivnost ima svoje dobre i loše strane, odnosno učinke, tako je i sa međudržavnim posvojenjem. Kada govorimo o tamnim stranama takovog načina posvojenja, govorimo o koruptivnim radnjama zbog njihove povezanosti s novčanim transakcijama. Na globalnoj razini UN-ova Konvencija o pravima djeteta obvezuje države stranke da poduzmu sve odgovarajuće mjere kojima bi spriječile otmicu, prodaju i trgovinu djecom, pa tako i koruptivne radnje u vezi s posvojenjem, odnosno trgovinom djecom.⁷⁹ Fakultativni protokol uz spomenutu konvenciju o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji⁸⁰ definira prodaju djece kao svako djelo ili transakciju u kojoj dijete prenosi neka osoba ili skupina osoba drugim osobama za naknadu ili bilo kakvu drugu nagradu.⁸¹ Općenito govoreći trgovanje djecom odnosi se na kupnju i prodaju djece. Razlozi za to mogu biti različiti. Svakako, jedan od najčešćih razloga zbog kojih se obitelji odlučuju na takav pothvat je teška ekonomska situacija..

Osobito prisutan problem međudržavnih posvojenja u suvremenom društvu jest fenomen tzv. pranja djece, koji podrazumijeva tri međusobno povezane radnje: a) kupnju ili otmicu djece, b) krivotvorenje dokumentacije sa svrhom skrivanja djetetove povijesti te c) procesuiranje djeteta kao siročeta koje na kraju postaje posvojivo.⁸² S obzirom na to da za to nema stvarne osnove, djeca su nezakonitim putem postala siročad, da bi se na kraju “oprala” legitimnim

⁷⁸ Guštin , M., Rešetar, B.,“ Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Kongo“, 2023., str. 883.

⁷⁹ *Ibid.* str. 887.

⁸⁰ Konvencija o pravima djeteta, 1989., NN- MU. br. 5/2002.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Guštin , M., Rešetar, B.,“ Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Kongo“, 2023., str. 888.

putem – posvojenjem. Za razliku od trgovanja djecom, razvidno je kako je fenomen pranja djece teže utvrditi kao ilegalan način posvojenja jer je njegov konačni ishod posvojenje, kao legalni i legitimni postupak.⁸³

⁸³ *Ibid.*

9. ZAKLJUČAK

Posvojenje kao poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi stvara trajan odnos između posvojitelja i djece i proizvodi sve pravne učinke o kojima je ranije bilo govora, pa tako posvojenjem nastaje srodnički odnos između posvojitelja i njegovih srodnika s jedne strane te posvojenika i njegovih potomaka sa druge strane. Isto tako, posvojiteljima je dana mogućnost da odaberu osobno ime posvojeniku. Idući važan pravni učinak je svakako upis u maticu rođenih te u evidenciju o državljanstvu, gdje će se posvojitelji upisati kao roditelji posvojenika. Na kraju svakako treba spomenuti pravo na nasljeđivanje koje nastaje činom posvojenja, a koje je uzajamno.

Posvojenje je jedan od najvažnijih životnih događaja za sve strane tog procesa jer dijete dobiva novi dom, a posvojitelji ostvaruju svoju želju da postanu roditelji.

Obitelj je jedna od najvećih društvenih vrijednosti. Djeci, kao posebno ranjivoj skupini ljudi treba osigurati sve preduvjete za siguran i zdrav emocionalni, psihički i fizički razvoj te odrastanje u individuu koja će biti spremna samostalno koračati kroz život. Sve to treba pružiti obitelj, bilo biološka ili ona posvojiteljska. Nažalost, u Hrvatskoj i svijetu je puno djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, bilo da su im roditelji umrli ili se zbog financijskih i raznih drugih razloga nisu u stanju brinuti se o njima. I tu na snagu stupa institut posvojenja pomoću kojega će se takva djeca punopravno i ravnopravno integrirati u posvojiteljsku obitelj i neće biti zakinuta u svojem daljnjem razvoju, naravno ukoliko se ispune zakonom propisane pretpostavke za zasnivanje posvojenja, a sve u skladu sa dobrobiti i interesima djeteta. Jednom kada posvojenje bude zasnovano, dijete stupa u posvojiteljsku obitelj te se u potpunosti izjednačuje se biološkom djecom posvojitelja, ukoliko ih ima. To izjednačenje se u pravnom smislu ponajprije vidi u pravnim učincima posvojenja kao što su nasljeđivanje, prezime i nacionalnost posvojenika.

Već smo rekli da se naš Zakon vodi načelom dobrobiti odnosno načelom najboljeg interesa djeteta, no taj interes neće biti moguće uvijek ostvariti. Po mojem mišljenju proces posvojenja najveći učinak ostavlja na dijete. Posvojenje je jedan vrlo kompleksan, a ponekad i dugotrajan proces koji nerijetko traje i do nekoliko godina. Dijete u tom procesu sudjeluje već od samog početka, pri čemu naravno postoji razlika da li je dijete u taj proces ušlo kao novorođenče ili kao osoba koja je sposobna formirati svoje mišljenje i izražavati emocije. Dijete koje je sposobno izraziti svoje mišljenje proći će kroz brojne razgovore, posjete posvojitelja, proces prilagodbe, što u ni u kojem slučaju ne znači da će i biti posvojeno. O tome odlučuju brojni čimbenici, kako na strani posvojitelja tako i na strani djeteta, što nedvojbeno ostavlja dubok trag u djetetovu životu.

Iako se hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo u pogledu posvojenja mijenja, nadograđuje i prilagođava konvencijama i međunarodnim standardima rukovodeći se načelom najboljeg interesa djeteta, još uvijek postoje određene praznine i mjesto za poboljšanje samog procesa. Iako je cilj posvojenja pronaći djetetu posvojitelja, a ne naći dijete po željama posvojitelja, posvojitelji će u svakom slučaju biti upoznati sa svim okolnostima na strani djeteta. Neke od tih okolnosti su zdravstveni problemi djeteta, razne poteškoće i slično.

Proces međudržavnog posvojenja je izrazito nejednako pravno reguliran, što svakako pogoduje ilegalnim posvojenjima koja su nažalost prisutna na svjetskoj razini. Takva je zloupotreba osobito naglašena u siromašnijim krajevima svijeta gdje se djeca zbog ratova i prirodnih katastrofa odvajaju od svojih obitelji te ih se nezakonito prebacuje u inozemstvo, prije svega radi ostvarivanja novčane koristi. Smatram da bi takav oblik posvojenja trebalo prakticirati samo u krajnjem slučaju upravo zbog svih zloupotreba koje ono sa sobom nosi. Isto tako u Republici Hrvatskoj ima jako puno djece bez roditeljske skrbi koja nestrpljivo čekaju da nađu novu obitelj i ponovno se osjećaju voljenima i pripadanima te bi takovoj djeci trebalo pružiti mogućnost integracije u novu obitelj.

I sama sam oduvijek govorila da želim posvojiti dijete, ne zato što ne mogu imati vlastito, već zato što to za mene predstavlja vrlo plemeniti čin i mislim da svako dijete zaslužuje biti voljeno i prihvaćeno. Pisanje ovoga rada mi je definitivno pomoglo u razumijevanju samoga procesa, od njegova početka pa sve do donošenja rješenja o posvojenju.

10. LITERATURA

Znanstveni i stručni radovi: na prvo mjestu, pa pravni izvori

Glič, Ž., „Pravo na saznanje podrijetla i najbolji interes djeteta“

Guštin, M., Rešetar, B., „Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Kongo“, 2023.

Hrabar, D., „Deontološka prosudba ljudskog dostojanstva u obiteljskom pravu“, Bogoslovska smotra, 2007., br. 1.

Hrabar, D., „Posvojenje i udomiteljstvo pred izazovima za bolju budućnost nezbrinute djece“, Godišnjak - Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, 2021.

Hrabar, D., Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 58 No. 5, 2008.

Jakovac-Lozić, D., „Novine u prijedlogu Obiteljskog zakona glede instituta posvojenja“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2003., 40 (1-2), 2003.

Kokorić, S.B., „Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, „Na drugi način“ udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019..

Lachner V., „Institut posvojenja prema općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području“, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 5-6, 2013.,str. 1165 -1186.

Majstorović, I., O promjenama obiteljskog zakona.“ *Revija za socijalnu politiku*, vol.10, br. 3, 2003, str. 393 – 396.

Pravni izvori:

Konvencija o pravima djeteta, 1989., NN- MU. br. 5/2002.

Konvencija o zaštiti djece i suradnji na području međunarodnog posvojenja djece (1993.), NN-MU 13/2013

Obiteljski zakon, . NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

Opća deklaracija o pravima čovjeka

Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja

podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima; NN 106/2014.

Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja; NN 106/2014.

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.

Knjige:

Alinčić, M., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2007.

Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, 2000.

Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1982.

Web:

Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2022. godini, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Zagreb, 2023., [Godišnje statističko o primijenjenim pravima socijalne skrbi 2022.pdf \(gov.hr\)](#)

Hrvatski zavod za socijalni rad, <https://socskrb.hr/djelatnosti/posvojenje/>

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/djeca-i-obitelj-12048/posvojenje-12049/12049>

Obitelj, Hrvatska enciklopedija, [obitelj - Hrvatska enciklopedija](#)

Pučka pravobraniteljica, <https://www.ombudsman.hr/hr/analiza-nemogucnost-promjene-podatka-o-nacionalnoj-pripadnosti-u-matici-rodenih/>

Vanjska evaulacija „adoptaonica“ – stručna priprema za posvojenje, 2018. https://www.adopta.hr/images/Evaluacijsko_izvje%C5%A1%C4%87e_-_ADOPTAonice_2018-12-compressed.pdf

Sudska praksa:

Općinski sud u Splitu, Kml 26/14 od 30.svibnja 2017., [decisionPdf \(vsrh.hr\)](#)

Vrhovni suda RH Broj: Rev 845/08-2 iz 9.ožujka 2010.,
<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba8058405e>

Županijski sud u Varaždinu, 12 Gž Ob-36/2023-2 iz 10.svibnja 2023.
<https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba80e3ad59>